

**ПРАВОВА РОБОТА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ****LEGAL WORK IN THE COURSE OF ANTI-CORRUPTION ACTIVITIES
IN LAW ENFORCEMENT AGENCIES****Сазоненко Є.Д., курсант IV курсу***Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого***Калугін П.П., курсант IV курсу***Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого***Івашенко С.М., полковник,
доцент кафедри права, національної безпеки та правової роботи***Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого***Чалий М.Г., полковник,
викладач кафедри військового права***Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Ця стаття представляє детальний аналіз особливостей правової роботи в рамках здійснення антикорупційної діяльності у правоохоронних органах. Вона висвітлює ключові аспекти антикорупційної діяльності, включаючи виклики, з якими зіштовхуються правоохоронні органи, а також роль правової роботи в боротьбі з корупцією. У статті приділяється увага як законодавчим аспектам, так і етичним принципам, що є важливими для ефективної антикорупційної роботи.

Особлива увага приділяється дослідженню впливу законодавства на ефективність антикорупційних заходів. Аналізуються різні правові інструменти, які можуть використовуватися для запобігання корупції, а також роль судових і правоохоронних органів у їх реалізації. Розглядаються питання про те, як правові норми можуть сприяти зниженню рівня корупції та які зміни необхідні в законодавстві для підвищення його ефективності.

Також аналізується роль етики в правовій роботі, підкреслюючи важливість дотримання етичних норм і стандартів. У статті обговорюються способи інтеграції етичних принципів у професійну підготовку та повсякденну діяльність правоохоронців. Розглядаються конкретні етичні дилеми, з якими можуть стикатися працівники правоохоронних органів, та пропонуються рекомендації щодо їх вирішення.

Стаття наводить приклади того, як правова робота може вплинути на корупцію в різних сферах діяльності правоохоронних органів. Розглядаються кейси з різних країн та аналізується їхній досвід у боротьбі з корупцією. Висвітлюються успішні практики та заходи, які можуть бути застосовані в інших контекстах.

Ключові слова: антикорупційна діяльність, правоохоронні органи, правова робота, корупція, законодавство, етика, відображають головні теми, що розглядаються у статті. Висновки підкреслюють необхідність комплексного підходу до антикорупційної діяльності, що поєднує ефективне законодавче регулювання, високі етичні стандарти та професійну правову роботу в рамках правоохоронних органів.

This article presents a detailed analysis of the specifics of legal work within the framework of anti-corruption activities in law enforcement agencies. It highlights key aspects of anti-corruption, including the challenges law enforcement faces and the role of legal work in the fight against corruption. The article pays attention to both legislative aspects and ethical principles, which are important for effective anti-corruption work.

Special attention is paid to researching the impact of legislation on the effectiveness of anti-corruption measures. Various legal instruments that can be used to prevent corruption are analyzed, as well as the role of judicial and law enforcement agencies in their implementation. Questions about how legal norms can contribute to reducing the level of corruption and what changes are needed in the legislation to increase its effectiveness are considered.

The role of ethics in legal work is also analyzed, emphasizing the importance of observing ethical norms and standards. The article discusses ways of integrating ethical principles into the professional training and everyday activities of law enforcement officers. Specific ethical dilemmas that law enforcement officers may face are considered and recommendations for their resolution are offered.

The article provides examples of how legal work can affect corruption in various areas of law enforcement. Cases from different countries are considered and their experience in the fight against corruption is analyzed. Successful practices and interventions that can be applied in other contexts are highlighted.

Key words: anti-corruption activity, law enforcement agencies, legal work, corruption, legislation, ethics, reflect the main topics considered in the article. The conclusions emphasize the need for an integrated approach to anti-corruption activities, which combines effective legislative regulation, high ethical standards and professional legal work within the framework of law enforcement agencies.

Корупція є однією з найбільших проблем сучасного суспільства, яка підриває довіру до державних інституцій, гальмує економічний розвиток та негативно впливає на якість життя громадян. Особливо небезпечною є корупція в правоохоронних органах, адже вона не лише підриває довіру до правоохоронної системи, але й створює загрозу для верховенства права та дотримання прав людини. Саме тому ефективна антикорупційна робота в правоохоронних органах є надзвичайно важливою для забезпечення стабільності та розвитку держави.

Правова робота є невід'ємною складовою антикорупційної діяльності в правоохоронних органах. Вона включає в себе широкий спектр заходів, спрямованих на попередження, виявлення та протидію корупції, а також

на забезпечення дотримання антикорупційного законодавства. В рамках правової роботи здійснюється аналіз нормативно-правових актів на предмет наявності корупційних ризиків, розробляються пропозиції щодо удосконалення антикорупційного законодавства, проводяться навчання та інформаційно-просвітницькі заходи для співробітників правоохоронних органів, здійснюється співпраця з іншими державними органами та громадськістю у сфері протидії корупції.

Метою даної статті є дослідження особливостей правової роботи під час здійснення антикорупційної діяльності у правоохоронних органах, аналіз її основних напрямків та проблемних аспектів, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності такої роботи.

Україна є учасницею низки міжнародних договорів та конвенцій у сфері протидії корупції, зокрема Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією. Ці документи встановлюють міжнародні стандарти щодо попередження та протидії корупції, криміналізації корупційних правопорушень, міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції тощо.

Важливим документом у цій сфері є також Стамбульський план дій по боротьбі з корупцією, прийнятий в рамках Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Цей документ містить рекомендації для України щодо удосконалення антикорупційної політики та практики, зокрема в частині посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, забезпечення їх незалежності та ефективності роботи.

Відповідно до взятих на себе міжнародних зобов'язань Україна повинна забезпечити імплементацію міжнародних антикорупційних стандартів у національне законодавство та практику, зокрема в діяльність правоохоронних органів. Це передбачає удосконалення антикорупційного законодавства, посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, забезпечення ефективного розслідування та притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення, налагодження міжнародної співпраці у сфері протидії корупції тощо.

Основа національного антикорупційного законодавства складають Конституція України, закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про судострій і статус суддів» та інші.

Закон України «Про запобігання корупції» є базовим антикорупційним законом, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Цей закон встановлює обмеження та заборони для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зокрема в частині запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, подання декларацій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру, дотримання вимог щодо прозорості та доброчесності тощо.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає правові основи організації та діяльності НАБУ як державного правоохоронного органу, на який покладено попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [5, с. 249–257].

Закони України «Про прокуратуру» та «Про Національну поліцію» визначають правові засади організації та діяльності відповідних правоохоронних органів, зокрема в частині здійснення ними функцій щодо запобігання, виявлення, розслідування та припинення корупційних правопорушень.

Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення, зокрема за зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення, декларування недостовірної інформації тощо.

Важливу роль у правовому забезпеченні антикорупційної діяльності правоохоронних органів відіграють також підзаконні нормативно-правові акти, зокрема Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на

2020–2024 роки», відомчі накази та інструкції правоохоронних органів тощо [4, с. 36].

Водночас, незважаючи на досить розвинуту нормативно-правову базу, в Україні досі зберігаються проблеми з ефективним застосуванням антикорупційного законодавства в діяльності правоохоронних органів. Зокрема, досі поширеними є випадки зловживань та порушень з боку співробітників правоохоронних органів, втручання в їх діяльність з боку політичних сил та зацікавлених осіб, недостатній рівень взаємодії та координації між різними правоохоронними органами тощо.

Одним з важливих напрямків правової роботи в рамках антикорупційної діяльності правоохоронних органів є аналіз чинного антикорупційного законодавства на предмет наявності прогалин, колізій та корупційних ризиків, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Така робота може здійснюватись як на рівні окремих правоохоронних органів, так і в рамках діяльності спеціально створених робочих груп та комісій за участю представників різних правоохоронних органів, органів державної влади, наукових установ та громадськості [3, с. 56].

Зокрема, в рамках такої роботи можуть аналізуватись нормативно-правові акти, що регулюють діяльність правоохоронних органів, на предмет наявності в них положень, що створюють можливість для зловживань чи порушень з боку співробітників цих органів. За результатами такого аналізу можуть розроблятися пропозиції щодо внесення змін до відповідних актів з метою мінімізації корупційних ризиків.

Важливим аспектом такої роботи є також аналіз міжнародного досвіду та кращих практик у сфері протидії корупції в правоохоронних органах та розробка пропозицій щодо їх імплементації в національне законодавство та практику.

Одним з дієвих інструментів запобігання корупції є проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів. Така експертиза передбачає аналіз відповідних актів на предмет наявності в них корупціогенних факторів, тобто положень, що створюють умови для вчинення корупційних правопорушень.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім випадків, коли нормативно-правовий акт стосується діяльності правоохоронних органів. В такому разі антикорупційна експертиза здійснюється відповідним правоохоронним органом.

Водночас, з метою забезпечення об'єктивності та неупередженості такої експертизи, доцільним є залучення до її проведення представників громадськості та незалежних експертів. Це сприятиме підвищенню якості та ефективності антикорупційної експертизи, а також посиленню громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів.

За результатами антикорупційної експертизи розробляються пропозиції щодо усунення виявлених корупціогенних факторів та удосконалення відповідних нормативно-правових актів.

Важливим напрямком правової роботи в рамках антикорупційної діяльності правоохоронних органів є проведення навчальних та інформаційно-просвітницьких заходів для співробітників цих органів.

Такі заходи можуть включати в себе тренінги, семінари, лекції, конференції тощо, присвячені питанням запобігання та протидії корупції, дотримання антикорупційного законодавства, етичних стандартів та правил поведінки, врегулювання конфлікту інтересів тощо.

Метою таких заходів є підвищення рівня обізнаності та професійної компетентності співробітників правоохоронних органів у сфері протидії корупції, формування у них неприйняття корупції та доброчесності як базових цінностей.

Важливо, щоб такі заходи проводились на регулярній основі та охоплювали за можливості ширше коло співробітників правоохоронних органів, зокрема тих, які займають керівні посади та мають значний вплив на діяльність відповідних органів.

Крім того, доцільним є залучення до проведення таких заходів не лише внутрішніх фахівців правоохоронних органів, але й представників громадськості, наукових та освітніх установ, міжнародних організацій тощо. Це сприятиме обміну досвідом та кращими практиками, а також посиленню взаємодії та співпраці між правоохоронними органами та громадськістю у сфері протидії корупції.

Важливим напрямком правової роботи в рамках антикорупційної діяльності правоохоронних органів є здійснення відомчого контролю за дотриманням антикорупційного законодавства співробітниками цих органів.

Такий контроль передбачає здійснення перевірок дотримання антикорупційних обмежень та заборон, своєчасності та повноти подання декларацій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру, виявлення та врегулювання конфлікту інтересів, перевірку інформації про можливі факти корупційних правопорушень тощо.

Відомчий контроль може здійснюватись як у плановому порядку, так і позапланово, зокрема за результатами отримання інформації про можливі порушення антикорупційного законодавства.

За результатами здійснення відомчого контролю можуть вживатись заходи щодо усунення виявлених порушень, притягнення винних осіб до відповідальності, удосконалення внутрішніх процедур та механізмів запобігання корупції тощо.

Водночас, з метою забезпечення об'єктивності та неупередженості відомчого контролю, важливо забезпечити його здійснення підрозділами, які мають достатній рівень незалежності та автономії від керівництва відповідних правоохоронних органів. Зокрема, доцільним є створення в структурі правоохоронних органів спеціальних підрозділів внутрішнього контролю та безпеки, які б підпорядковувались безпосередньо керівнику відповідного органу та мали широкі повноваження щодо здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства.

Крім того, з метою забезпечення додаткового контролю та нагляду за діяльністю таких підрозділів, доцільним є запровадження механізмів зовнішнього контролю, зокрема з боку антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК), а також громадськості. Це сприятиме підвищенню ефективності та об'єктивності відомчого контролю, а також посиленню довіри суспільства до правоохоронних органів.

Ефективна протидія корупції в правоохоронних органах неможлива без налагодження тісної взаємодії та співпраці з іншими державними органами, що мають повноваження у цій сфері, а також з інститутами громадянського суспільства.

Зокрема, важливою є взаємодія правоохоронних органів з Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. НАЗК має широкі повноваження щодо здійснення контролю та перевірки дотримання антикорупційного законодавства, в тому числі в діяльності правоохоронних органів.

Крім того, важливою є взаємодія правоохоронних органів з Національним антикорупційним бюро України (НАБУ), Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою (САП), Державним бюро розслідувань (ДБР), які мають спеціальні повноваження щодо розслідування та кримінального переслідування корупційних правопорушень.

Налагодження ефективної співпраці між цими органами сприятиме підвищенню ефективності виявлення, розслідування та притягнення до відповідальності осіб,

винних у вчиненні корупційних правопорушень в правоохоронних органах, а також посиленню профілактичної роботи в цій сфері.

Не менш важливою є взаємодія правоохоронних органів з інститутами громадянського суспільства, зокрема з громадськими організаціями, що здійснюють антикорупційну діяльність, засобами масової інформації, науковими та експертними установами тощо.

Така взаємодія може включати в себе проведення спільних інформаційно-просвітницьких кампаній та заходів, здійснення громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів, надання експертної та методичної допомоги тощо.

Залучення громадськості до антикорупційної діяльності в правоохоронних органах сприятиме підвищенню її ефективності та прозорості, посиленню довіри суспільства до цих органів, а також формуванню в суспільстві атмосфери нетерпимості до проявів корупції.

Незважаючи на досить розвинуту нормативно-правову базу в сфері протидії корупції в правоохоронних органах, в Україні досі зберігаються певні недоліки та прогалини в цьому регулюванні [7, с. 12–15].

Зокрема, однією з проблем є недостатня узгодженість та наявність суперечностей між різними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність правоохоронних органів в антикорупційній сфері. Це створює передумови для неоднакового застосування законодавства та можливостей для зловживань.

Крім того, в деяких випадках антикорупційне законодавство містить надмірно широкі та розпливчасті формулювання, що створює можливості для його довільного тлумачення та застосування.

З метою усунення цих недоліків доцільним є проведення комплексного аналізу та перегляду антикорупційного законодавства на предмет його узгодженості, чіткості та однозначності, а також усунення наявних прогалин та суперечностей.

Крім того, важливим є забезпечення стабільності антикорупційного законодавства та мінімізація внесення до нього частих та несистемних змін, що ускладнюють його застосування на практиці [6, с. 125–129].

Однією з ключових проблем, що перешкоджають ефективній антикорупційній діяльності правоохоронних органів, є недостатній рівень професійної підготовки та доброчесності їх співробітників.

В деяких випадках співробітники правоохоронних органів можуть не мати достатніх знань та навичок щодо виявлення та розслідування корупційних правопорушень, не володіти в повній мірі антикорупційним законодавством та не усвідомлювати всіх негативних наслідків корупції.

Крім того, в правоохоронних органах досі зберігаються проблеми з доброчесністю окремих співробітників, які можуть бути залучені до корупційних схем або мати конфлікт інтересів при виконанні своїх службових обов'язків.

З метою вирішення цих проблем необхідно забезпечити регулярне проведення навчальних та просвітницьких заходів для співробітників правоохоронних органів, спрямованих на підвищення їх кваліфікації та обізнаності у сфері протидії корупції.

Важливим також є посилення відомчого контролю за дотриманням співробітниками правоохоронних органів антикорупційного законодавства та етичних стандартів, впровадження ефективних механізмів виявлення та запобігання конфлікту інтересів.

Крім того, доцільним є вжиття заходів щодо підвищення престижності та мотивації роботи в правоохоронних органах, зокрема шляхом забезпечення належного рівня матеріального забезпечення та соціального захисту співробітників, створення умов для їх професійного розвитку та кар'єрного зростання.

Ще однією проблемою, що перешкоджає ефективній антикорупційній діяльності правоохоронних органів, є недостатній рівень взаємодії та координації між ними, а також з іншими державними органами та громадськістю.

В деяких випадках правоохоронні органи можуть дублювати функції один одного, конкурувати між собою за право розслідування тих чи інших проваджень, не обмінюватись оперативною інформацією та не узгоджувати свої дії.

Це створює передумови для зниження ефективності антикорупційної діяльності, затягування розслідувань, втрати доказів тощо.

З метою вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити чітке розмежування повноважень та сфер відповідальності різних правоохоронних органів у сфері протидії корупції, налагодити ефективні механізми їх взаємодії та координації.

Зокрема, доцільним є створення спільних слідчих груп та оперативних штабів для розслідування найбільш складних та резонансних корупційних правопорушень, проведення спільних навчань та тренінгів для співробітників різних правоохоронних органів.

Важливим також є налагодження ефективної взаємодії правоохоронних органів з іншими державними органами, зокрема з НАЗК, Міністерством юстиції, органами прокуратури та судової влади, а також з інститутами громадянського суспільства.

Така взаємодія може включати в себе обмін інформацією, проведення спільних заходів та кампаній, залучення громадськості до здійснення антикорупційного контролю та моніторингу тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що правова робота є невід'ємною та надзвичайно важливою складовою антикорупційної діяльності в правоохоронних органах.

Вона включає в себе широкий спектр заходів, спрямованих на аналіз та удосконалення антикорупційного законодавства, проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, навчання та підвищення кваліфікації співробітників правоохоронних органів, здійс-

нення відомчого контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, а також налагодження взаємодії з іншими державними органами та громадськістю у сфері протидії корупції.

Водночас, в Україні досі зберігаються певні проблеми та недоліки в організації та здійсненні правової роботи в рамках антикорупційної діяльності правоохоронних органів, зокрема недосконалість нормативно-правового регулювання, недостатній рівень професійної підготовки та добросовісності співробітників правоохоронних органів, недостатній рівень взаємодії та координації між правоохоронними органами.

З метою удосконалення правової роботи в цій сфері необхідно вжити низку заходів, спрямованих на усунення існуючих недоліків та проблем, зокрема:

- провести комплексний аналіз та перегляд антикорупційного законодавства на предмет його узгодженості, чіткості та однозначності, усунення наявних прогалин та суперечностей;

- забезпечити регулярне проведення навчальних та просвітницьких заходів для співробітників правоохоронних органів, спрямованих на підвищення їх кваліфікації та обізнаності у сфері протидії корупції;

- посилити відомчий контроль за дотриманням співробітниками правоохоронних органів антикорупційного законодавства та етичних стандартів, впровадити ефективні механізми виявлення та запобігання конфлікту інтересів;

- забезпечити чітке розмежування повноважень та сфер відповідальності різних правоохоронних органів у сфері протидії корупції, налагодити ефективні механізми їх взаємодії та координації;

- налагодити ефективну взаємодію правоохоронних органів з іншими державними органами та інститутами громадянського суспільства у сфері протидії корупції.

Впровадження цих та інших заходів сприятиме підвищенню ефективності та результативності правової роботи в рамках антикорупційної діяльності правоохоронних органів, посиленню довіри суспільства до цих органів, а також зміцненню законності та правопорядку в державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року No 254к/96 – ВР (останні зміни: 01.01.2020) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року No 580-VIII (останні зміни: 03.07.2020) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2015. No 40(41). Ст. 379.
3. Концептуальні підходи до реформування органів внутрішніх справ як складової правоохоронної системи та сектору безпеки і оборони України. Концептуальні підходи до реформування МВС у контексті загальнонаціонального плану реформ: інформ.-аналіт. матеріали до круглого столу, м. Київ, 16 квіт. 2015 р. Київ: Центр Разумкова, 2020. 56 с.
4. Негодченко О.В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2021. 39 с.
5. Проневич О.С. Поняття «поліція» («міліція») в адміністративному (поліцейському) праві сучасних держав. *Вісник Харківського нац. університету внутр. справ*. 2021. Вип. 3(54). С. 249–257.
6. Пилипів Р. Новий формат діяльності правоохоронного органу – поліції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. No 6. С. 125–129.
7. Троян В.А. Завдання та функції Національної поліції України як складова реалізації її публічно-сервісної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. No 4 (75). С. 12–18.